

ΕΚΘΕΣΗ – ΕΚΦΡΑΣΗ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Η Κριτική της Τέχνης

Α'.

Ο ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΣ ΚΟΙΤΑΖΕΙ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ, ΣΥΓΚΙΝΕΙΤΑΙ και δημιουργεί. Ο κριτικός θα κοιτάξει τον κόσμο με τα μάτια του καλλιτέχνη και θα κρίνει την ποιότητα της συγκινήσεως που θα του δώσει. Έτσι θα μπορέσει να μας μυήσει στο μυστικό του καλλιτεχνήματος, να φέρει ως την ψυχή μας το μνήμα τον. Το φιλολογικό και καλλιτεχνικό γούστο είναι βέβαια περισσότερο μια υπόθεση ιδιοσυγκρασίας, παρά διδασκαλίας. [...] Γι' αυτό η γνώμη του κριτικού αποκτά εξαιρετική βαρύτητα για το κοινό, που έχει ανάγκη να καθοδηγηθεί στις προτιμήσεις του και να χειραγωγηθεί στην καλλιτεχνική τον ανατροφή».

Γ. Χατζίνης

Β'.

«Η κριτική κατορθώνει, παράδοξα κι ωστόσο γνήσια, να είναι αντικειμενική και υποκειμενική, ιστορική και υπαρξιακή, ολοκληρωτική και φιλελεύθερη. Η γλώσσα που διαλέγει να μιλήσει ένας κριτικός δεν είναι δώρο εξ ουρανού· είναι μια από τις γλώσσες που τίθενται στη διάθεση του συναρτήσει της θέσης του μέσα στο χρόνο, και αντικειμενικά είναι το τελευταίο στάδιο της ιστορικής εξέλιξης της γνώσης, των ιδεών και των πνευματικών παθών: είναι μια αναγκαιότητα. Από την άλλη πλευρά, κάθε κριτικός διαλέγει αυτή την αναγκαία γλώσσα σύμφωνα με ένα ορισμένο υπαρξιακό πρότυπο, ως μέσο άσκησης μιας πνευματικής λειτουργίας που είναι δική του και μόνο δική του, βάζοντας σ' αυτό το εγχείρημα "τον βαθύτερο εαυτό του", με άλλα λόγια, τις προτιμήσεις του, τις απολαύσεις του, τις αντιστάσεις του, τις έμμονες ιδέες τον. Έτσι, το κριτικό έργο εμπεριέχει ένα διάλογο ανάμεσα σε δύο ιστορικές συνθήκες και δύο υποκειμενικότητες: του συγγραφέα και του κριτικού. Αλλά ο διάλογος αυτός χαρακτηρίζεται από μια ακατανίκητα εγωιστική ροπή προς το παρόν: η κριτική δεν είναι "φόρος τιμής" ούτε προς την αλήθεια του παρελθόντος, ούτε προς την αλήθεια "του άλλου"· είναι μια τακτοποίηση αυτού που είναι καταληπτό στην εποχή μας».

Roland Barthes

Γ.

«Οι κριτικοί έχουν καθιερώσει με την επαγγελματική ορολογία τους μερικούς χαρακτηρισμούς που δήθεν επισημαίνουν τα κύρια γνωρίσματα των γνήσιων έργων της τέχνης. Μιλούν λ.χ. για "ρώμη" ή "λάμψη" στη σύλληψη και στην έκφραση, για "ποιόν" ή "μέγεθος" των ιδεών, για "δροσιά" στο ύφος, για "δεινότητα" της τεχνικής επεξεργασίας - ακόμη και για πιο ηχηρές αρετές· λ.χ. για το "φιλοσοφικό βάθος", τη "θρησκευτική πνοή", την "ανθρώπινη διάσταση" ενός έργου κ.τ.λ. Μόλις όμως τους πιέσεις να εξηγήσουν αυτές τις απόκρυφες ιδιότητες που ισχυρίζονται ότι τις βρίσκουν ή δεν τις βρίσκουν στα έργα που κρίνουν, τους βλέπεις

(καθώς αγωνίζονται να πιάσουν το νόημα που δεν υπάρχει πίσω από τους όρους) να βάζουν στη θέση των λέξεων που θέλουν να εξηγήσουν άλλες, εξίσου ή και περισσότερο ανεξήγητες».

Ε. Παπανούτσος Δ.

Δ.

«Είναι αλήθεια πως, για τα βιβλία που αγαπάει πιο πολύ, ο κριτικός θα ήθελε να μη μιλήσει. Γιατί δεν έχει πάντοτε την επιθυμία να τα απομακρύνει από τον εαυτό του, να τα εντάξει σ' αυτή την παράξενη εργασία που μ' αυτήν τα καταστρέφει πραγματοποιώντας τα, τα μειώνει εγκωμιάζοντας τα, τα απλοποιεί εμβαθύνοντας μέσα τους, τους δίνει τόσα νοήματα που ο συγγραφέας, παραξενεμένος κι ενοχλημένος, διαμαρτύρεται κλαψουρίζοντας μπροστά σ' αυτή τη μεγαλοψυχία που τον συντρίβει και τον εκμηδενίζει. Εξαιτίας αυτού ο κριτικός είναι από τη φύση του με το μέρος της σιωπής, γνωρίζοντας καλύτερα από άλλους γιατί χάνει εκείνο που ανακαλύπτει και πόσο θα του γίνει δύσκολη η ανάγνωση εκείνου του έργου που του είναι το πιο αγαπητό, απ' τη στιγμή που θα πρέπει να ξαναβρεί, στη θέση του έργου, τη θλιβερή κίνηση των δικών του φράσεων».

Maurice Blanchot

Ε.

«Είτε έτσι είτε αλλιώς, πρέπει να δεχτούμε πως ο κριτικός είναι ένα συνεχώς εξαρτημένο πρόσωπο, που ζει κατά διαστήματα στο κενό, που δε γίνεται από μόνο του να παράγει ένα δικό του έργο, που έχει συνεχώς την ανάγκη από το έργο ενός άλλου για να εργαστεί και να κερδίσει τη δική του παρουσία, τη δική του ταυτότητα. Το έργο του άλλου είναι γι' αυτόν μια ζωτική ανάγκη, ο ζωτικός χώρος όπου θα τοποθετήσει τα σκιρτήματα και τις αναλαμπές της σκέψης του, προσπαθώντας και επιθυμώντας να ξαναδημιουργήσει (αν αυτό είναι εφικτό) την πραγματικότητα του έργου, να γεφυρώσει το κενό ανάμεσα στο συγγραφέα και το έργο του. Τελικά να εγκαταστήσει τη δική του προσωπική πραγματικότητα, κάποτε απομακρυσμένη από το έργο που τον απασχολεί, πάντοτε όμως αποδεκτή και χρήσιμη».

Τάκης Σινόπουλος

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. α «Τ' αποφάσισα με την ελπίδα πως θα μπορώ να δουλέψω ήσυχα και γερά. Πρέπει να βγάλω πάλι από πάνω μου μερικά πράγματα. Αισθάνομαι πως η καλή δουλειά είναι το μόνο που μπορεί να με βοηθήσει στην παρούσα περίπτωση» (Γ. Σεφέρης).

β. Ποια αξία έχει η έκφραση του δημιουργού και η εργασία του, κατά την εξομολόγηση του Σεφέρη;

2. «Κράτησε ένα κατάλογο από τις ανοησίες που κυκλοφορούν στην Ελλάδα. Πρόσεξε τον επιδερμισμό των ανθρώπων, την αμάθεια τους, την κακεντρέχειά τους, την ασυνειδησία τους. Οι διανοούμενοι μας καταβροχθίζουν την τέχνη όπως οι κατσίκες την πρασινάδα. Η τέχνη δεν αγγίζει παρά τα πεπτικά τους όργανα. Κι αν κάποτε βάζουν τις φωνές, είναι γιατί έχουν κολικόπονο» (Γ. Σεφέρης, Αύγουστος 1925).

3. Συμφωνείτε με την άποψη ότι η Τέχνη μπορεί να επαναφέρει ή να βελτιώσει τη δημοκρατία σε μια συγκεκριμένη κοινωνία;

4. «Η μοναδικότητα, η παλικαριά και το σέβας των Ελλήνων της αρχαιότητας προς την αλήθεια της φύσης και την αξία του ανθρώπου, του αδύναμου και τραγικού ανθρώπου, αλλά του αληθινού και εξάισια ωραίου, πέρα από την επιστήμη και την πολιτική συνείδηση, γέννησε κυρίως την τέχνη τους. Αλλά και ο καημός του θανάτου γέννησε στους Έλληνες την τέχνη. Εκεί που ο φόβος του θανάτου γέννησε στους λαούς τις θρησκείες [...].

Η τέχνη των Ελλήνων είναι η αποτύπωση της συμπεριφοράς τους να ξεπεράσουν τον πόνο που τους έδινε η γνώση τους για τον κόσμο και για τη θέση του ανθρώπου μέσα στον κόσμο. Εάν δεν έβρισκαν διέξοδο στην τέχνη τους, θα 'παιρναν τα βουνά και τα όρη. Κάτω από κάθε δέντρο θα μας άφηναν και από μία αγχόνη. Μόνο από το σημείο αυτό ξεκινώντας μπορούμε να καταλάβουμε γιατί η ελληνική τέχνη στάθηκε το αρχέτυπο για κάθε κατοπινή τέχνη» (Δ. Λιαντίνης).

5. Πώς καταλαβαίνετε τη φράση: «Ο κοινωνικός ρόλος του κριτικού ίσως να είναι και σημαντικότερος από αυτόν του καλλιτέχνη»;

6. Πόσο κοντά βρίσκεται η σύγχρονη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση στην Τέχνη;

7. *Η τέχνη και η ποίηση δεν μας βοηθούν να ζήσουμε·
η τέχνη και η ποίηση μας βοηθούνε να πεθάνουμε.*

N. ΕΓΓΟΝΟΠΟΥΛΟΣ